

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Баланс (Звіт про фінансовий стан): методика формування та історичний аспект становлення»

Студентки 4-го курсу групи ОП-41

_____ Семераз І. І. _____

Напряму підготовки 6.03.05.09 «Облік і аудит»

Фахове спрямування облік у промисловості

Керівник: _____ Омецінська І. Я. _____

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECST _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра обліку у виробничій сфері

РЕЦЕНЗІЯ

наукового керівника _____

(вчене звання, науковий ступінь, посада)

на курсову роботу студента _____

(прізвище та ініціали)

на тему: _____

Відповідність змісту курсової роботи обраній темі, плану, вимогам до написання: _____

Недоліки: _____

Загальний висновок: _____

Науковий керівник:

(підпис)

«__» _____ 2016 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Історія розвитку балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства.....	6
2. Сутність та побудова балансу у світі та Україні.....	12
3. Методика формування активу балансу (звіту про фінансовий стан).....	19
4. Методика формування пасиву балансу (звіту про фінансовий стан).....	26
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	35

ВСТУП

Актуальність дослідження. Якісна економічна інформація, зібрана обліковою системою господарюючого суб'єкта за звітний період, має забезпечувати можливість приймати зважені управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію функціонування підприємства і його подальший розвиток з метою нарощування власного капіталу за рахунок заробленого прибутку. Баланс є основною формою фінансової звітності, яка дозволяє зовнішнім і внутрішнім користувачам інформації оцінити фінансовий стан підприємства, який характеризує його активи, зобов'язання та власний капітал у грошовому вимірнику на певну дату. Інформація у звіті про фінансовий стан є важливою для зовнішніх користувачів для оцінки платоспроможності підприємства, ризику здійснення фінансових інвестицій або купівлі на фондовому ринку тих чи інших цінних паперів. Систематичне складання бухгалтерського балансу підприємствами усіх форм власності та організаційно-правової форми господарювання (на 1 число кожного кварталу, року) надає можливість проаналізувати стан та використання господарських засобів, що згруповані за видами і розміщенням та джерелами формування і цільовим призначенням, а також дозволяє відстежити динаміку економічного розвитку підприємства.

Бухгалтерський баланс є основною та обов'язковою формою фінансової звітності у всіх країнах світу. Незважаючи на відмінності у побудові балансу в окремих країнах, в його основу всюди покладено основне балансове рівняння, а саме рівність між активом та сумою зобов'язання та власного капіталу. В умовах глобалізації міжнародної економіки, і, як наслідок, створення транснаціональних корпорацій, спільних підприємств тощо гостро постає проблема уніфікації підходів до складання в бухгалтерському обліку балансу. В Україні бухгалтерський облік та складання фінансової звітності регламентується Положеннями (Стандартами) бухгалтерського обліку, а у світі – Міжнародними стандартами фінансової звітності, і є певні відмінності між цими стандартами, які варто дослідити.

Предметом даної роботи є дослідження сутності та побудови звіту про фінансовий стан підприємства у світі та Україні, його історичного розвитку, а також вивчення послідовності розміщення активу і пасиву та їх розкриття у балансі.

Об'єктом є баланс (звіт про фінансовий стан) як джерело економічної інформації про господарську діяльність підприємства, яке широко використовується в управлінських цілях.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених безпосередньо методиці і техніці складання балансу, а також на широке висвітлення зазначених питань у навчальній фаховій літературі, основною **метою** дослідження залишаються такі проблемні аспекти побудови балансу, як склад статей елементів балансу та їх формування, доцільність жорсткої регламентації у побудові балансу.

Отже у даній праці необхідно дослідити такі **завдання**, а саме:

- розкрити питання історичного аспекту становлення балансу у світі;
- узагальнити сутність, призначення та необхідність балансу;
- визначити відмінності побудови звіту про фінансовий стан у світі та Україні;
- охарактеризувати методику формування статей активу та пасиву балансу.

Історія розвитку балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства

Балансове узагальнення використовується людством з досить давно, причому певні складові цього методу використовувались ще в історії давнього світу [1, с. 11]. Етимологія терміна «баланс» походить від поєднання двох латинських слів *bis* – двічі та *lanx* – чаші терезів, які у своїй єдності й утворюють змістове навантаження нового слова: терези як символ рівності, або рівноваги, двох об'єктів вагового виміру [2, с. 422]. Як пише Я.В. Соколов, першим балансом державного господарства можна вважати давньоримський бревариум (книга імперських рахунків) – реєстр, у якому ще до нашої ери в масштабах держави відображалися кошторисні асигнування та їх виконання [3, с. 28]. У XVI сторіччі нашої ери відбувався стрімкий розвиток методики балансового узагальнення облікової інформації. Л. Пачолі обґрунтував метод подвійного запису, завдяки якому у балансі сума дебетових сальдо дорівнює сумі кредитових сальдо, та сума дебетових оборотів дорівнює сумі кредитових оборотів [3, с. 50]. Вперше слово «баланс» стосовно фінансових звітів використано у 1427 році, причому в ті давні часи різниця між дебетовими і кредитовими оборотами, що виникала внаслідок арифметичних помилок, не вивірялась, а списувалася на прибутки і збитки [3, с. 62]. Саме з часів Л. Пачолі починає зароджуватися теорія балансознавства. З середини XVII сторіччя поширення набуває класифікація балансів на підсумкові і пробні, що виконували функцію щомісячних оборотних відомостей. Подальший розвиток балансознавства пов'язаний з виникненням новоіталійської форми обліку. У 1688 році її засновник Ф. Гаратті запровадив розмежування рахунків на синтетичні й аналітичні, причому аналітичні рахунки велись в окремих допоміжних книгах. Операції з первинних документів відображались у журналі хронологічних записів, потім інформація розносилася за рахунками головної книги, узагальнювалася в оборотній відомості, на підставі якої складали баланс [3, с. 64].

Державну регламентацію обліку вперше започатковано у Франції. У 1673 році Ж. Саварі розробив Ордонанс – перелік облікових правил, які

служували основою торгового кодексу країни тих часів. Вимогу щорічної звітності, основою якої є баланс, обґрунтував іспанець Тескада [3, с. 72–73]. Згідно з результатами досліджень Л.В. Чижевської баланс, як самостійна бухгалтерська категорія, викристалізувався у кінці XVII - на початку XVIII сторіччя, що пояснюється посиленням розвитком акціонерних товариств [4, с. 6].

Вперше сучасні вимоги до балансів сформулював І.Ф. Шер, який у 1890 році обґрунтував постулат: «Активи за вирахуванням пасивів дорівнюють капіталу». У його наукових працях доводиться необхідність використання не тільки балансових, а й позабалансових рахунків, а також висвітлюється питання реальності балансу, забезпеченням якої має бути оцінювання [5, с. 97–100].

З середини XIX сторіччя із введенням у Великій Британії податку на прибуток і обов'язкового нарахування амортизації баланс використовували як засіб обчислення прибутку. У 1892 році Л.Р. Діксі довів, що прибуток може бути безгрошовим, а метою аудиту є підтвердження балансу [3, с. 105].

Вагомий внесок у розвиток балансознавства зробили російські науковці. На початку XX сторіччя в Росії діяло дві провідні школи обліковців – петербурзька і московська, які по різному сприймали значення балансу. Засновник петербурзької школи Є.Є. Сіверс у 1907 році обґрунтував мінову теорію, згідно з якою баланс є наслідком рахунків [3, с. 132]. Представники московської школи (М.С. Лунський, А.К. Роццаховський), навпаки, відстоювали балансову теорію і стверджували, що система рахунків задана балансом. Н.С. Лунському належить визначення балансу, повторюване у всіх російських підручниках тих часів: «Балансом генеральним називається таблиця, у якій зіставляються майнові засоби підприємства з їхніми джерелами; цей баланс являє собою економічний і юридичний стан підприємства в цей момент» [3, с. 132]. Лунський поширив поняття пасиву і на власні засоби, однак для того, щоб сформулювати зміст пасиву, йому довелося вдатися до нового терміна «джерело формування власних засобів»,

поширеного в радянські часи. Таке розуміння балансу зумовило нове, «фельдфебельське», згідно з влучним висловом А.П. Рудановського, визначення дебету й кредиту: дебет – це ліва сторона рахунку, а кредит – права. Ці поняття набувають сенсу тільки при їх застосуванні орієнтовно до активу або пасиву балансу. Звідси розподіл рахунків на активні й пасивні. Другим яскравим представником московської школи, який розвивав ідею балансової теорії обліку, був Г.О. Бахчисарайцев. У 1908 році він опублікував такі положення: «Баланс – рахункове зображення підприємства: а) у вигляді однієї таблиці, б) у вигляді зборів рахунків. Актив – те, що підприємство отримало (вкладене); пасив – те, що підприємство заборгувало (джерела). Всі методи прикладної бухгалтерії повинні впливати з поняття про баланс і базуватися на ньому. Баланс – початок і кінець обліку. Терміни «дебет» і «кредит» з теоретичної точки зору є зайвими. Рахунком називається місце обліку (таблиця) якої-небудь статті активу або пасиву. Рахунок — органічна частина балансу. Відношення рахунків до балансу — математичне: ціле дорівнює сумі своїх частин. Вивчення рахунку раніше вивчення балансу логічно неможливе. Рахунки розподіляються на активні й пасивні. Всі пасивні рахунки — особові» [3, с. 136]. Саме Г.А. Бахчисарайцев уперше в російській бухгалтерській літературі розмежував усі господарські операції за впливом на баланс на чотири типи.

Видатний представник московської школи, Ф.І. Бельмер, розвиваючи вчення про баланс як незалежний від плану рахунків документ, уперше показав, що в балансі немає рахунків, а є статті, і що звітна балансова таблиця може не бути тотожною з балансом Головної книги ні за змістом, ні за підсумками. Він доводив, що тільки хронологічний запис може бути основою обліку й у зв'язку із цим підкреслював примат журналу над Головною книгою. Ф.І. Бельмер у 1907 р. очолив Московське товариство бухгалтерів, у яке ввійшли всі фундатори балансової теорії [3, с. 136].

Розвиваючи балансову теорію, А.К. Роццаховский у 1910 році запропонував структуру типового балансу акціонерного підприємства.

Ступінь деталізації окремих статей (дебітори, кредитори, нематеріальні активи) залишалася на розсуд укладачів балансу, щодо інших статей пропонувався склад елементів, доцільних для виокремлення в балансі. У статті «Майно реальне» виділялося п'ять елементів: каса (готівка, рахунки в банках), членські внески, цінні папери, майно постійне (нерухоме, рухоме, незавершене будівництво), майно оборотне; у статті «Капітал» – основний, запасний, оборотний, резервний, страховий, ремонтний, делькредере, резерв премій, благодійний. Підхід, що з'єднує в собі елементи уніфікації й певної свободи дій у складанні балансу, набув надалі широкого поширення й закладений, зокрема, у більшості національних і міжнародних облікових стандартів [3, с. 137].

Представники німецької школи балансознавства у ХХ сторіччі виробили три підходи до трактування балансу – статичний, динамічний і компромісний. Згідно зі статичним підходом баланс відображає стан засобів на певну дату і є причиною наступних змін і слугує наданню характеристики фінансового стану підприємства. Г. Гольцер у 1936 році розробив квантифікаційний баланс як засіб розрахунку вартості, В.Ле Кутр розробив теорію тотального балансу, згідно з якою баланс відображає активи і пасиви підприємства у стані моментального спокою і тому статичний за своєю природою [3, с. 141]. Представники динамічного підходу трактували баланс як підсумок минулих зусиль і джерело інформації про результат роботи підприємства. Е. Шмаленбах доводив, що основна роль балансу – виявлення прибутку, баланс демонструє не стан, а рух господарських засобів і їх джерел [3, с. 144]. В. Рігер розробив теорію номінального балансу, згідно з якою балансу притаманна виключно фінансова природа і застосовувати для його складання можна виключно грошовий вимірник. Також він доводив, що прибуток звітних періодів відзначається умовним характером, оскільки залежить від методологічних облікових прийомів і не має достатньо достовірних еквівалентів в активі балансу [3, с. 147]. Ф. Шмідт, порівнюючи підприємство з живим організмом, розробив органічний баланс, який

пропонував складати щоденно [3, с. 148]. Поєднав статичний і динамічний підходи в трактуванні балансу Мокстер, який стверджував, що в одному випадку бухгалтеру потрібно знати фінансовий стан, а в іншому – фінансовий результат, тому в першому випадку потрібен статичний баланс, в іншому – динамічний [3, с. 148].

Вагомий внесок у подальший розвиток балансознавства зробив французький учений Ж. Б. Дюмарше, який поставив у відповідність до балансового рівняння (активи дорівнюють сумі пасивів і капіталу) типи рахунків, тобто вивів рахунки активів, пасивів і капіталу. Також вчений запропонував наводити активи в балансі у порядку ліквідності, а пасиви у порядку настання черговості погашення [3, с. 160].

У США в ХХ сторіччі розвиток балансознавства здійснювався представниками двох основних шкіл – персоналістів (В. Патон) і інституалістів (О. Мей), причому перші доводили, що метою обліку є визначення фінансового стану підприємства, а другі – фінансових результатів діяльності підприємства [3, с. 166].

За роки радянської влади в СРСР у розвиток балансових теорій вагомий внесок зробили вітчизняні вчені (А.П. Рудановский, А.М. Галаган). Були розроблені уніфікований план рахунків і типізовані форми звітності; вчення про нормування балансу; спроектовані й набули поширення нові форми обліку – меморіально-ордерна й журнально-ордерна. Я.М. Гальперін, Н.А. Кіпарисов, Н.А. Леонт'єв, як прихильники балансової теорії, визнавали подвійний запис методом бухгалтерського обліку, його технічним прийомом. До 1940 р. в СРСР термін «балансовий облік» використовувався частіше, ніж «бухгалтерський облік», що підтверджується назвами підручників, книг і навчальних програм тих часів. Я.М. Гальперін запропонував нову побудову балансу, розділивши актив на засоби в трьох сферах — виробництва, обігу й споживання, а пасив — на власні й залучені ресурси. Н.А. Леонт'єв виділив в окремий розділ балансу перерозподілені кошти (безстрокові й строкові вилучення) в активі й зобов'язання до розподілу в пасиві. Н.А. Кіпарисов

виокремив в балансі розділ витрати й збитки. Р.Я. Вейцман трактував баланс як синтетичний обліковий показник. Він же запропонував зручні для практики групування: в активі – 1) основні засоби, 2) оборотні засоби, 3) позаоборотні засоби; у пасиві – 1) фонди, 2) кредити, 3) регулюючі статті й 4) результати (накопичення й доходи майбутніх років) [3, с. 106-216].

Подальший розвиток балансознавства пов'язаний з інтеграційними процесами в обліку, а саме з фундацією у 1973 році Комітету з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і розробленням та подальшим запровадженням МСФЗ [6, с. 9].

Вітчизняні облікові стандарти ґрунтуються на міжнародних, але значно коротші за обсягом і не враховують ті зміни й оновлення, які внесено в МСФЗ останнім часом. Тому доцільно порівняти вимоги Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку й міжнародних стандартів фінансової звітності щодо розкриття інформації в балансі.

Аналіз історичних концепцій балансу дозволяє ідентифікувати баланс як форму квартальної і річної фінансової звітності підприємства, що надає користувачам інформацію про фінансовий стан, визначає склад і структуру майна, ліквідність активів, наявність власного та запозиченого капіталу, зміну дебіторської та кредиторської заборгованостей станом на кінець останнього робочого дня звітного кварталу (року).

Сутність та побудова балансу у світі та Україні

Управління фінансово-господарською діяльністю підприємства потребує своєчасної та достовірної інформації про стан та рух господарських засобів за складом і розміщенням, джерелами формування та цільовими призначеннями. Такі відомості можна отримати за допомогою бухгалтерського балансу, який займає центральне місце в бухгалтерській звітності підприємства, оскільки він найповніше характеризує сукупність властивостей окремого господарюючого суб'єкта.

Зі всіх рахунків, при їх синтезі, виникає баланс, а з балансу витікають всі рахунки. Це не просто парадокс бухгалтерської процедури – це її діалектика. І не випадково на протязі багатьох років саме баланс був і продовжує рахуватись переважаючою головною звітною формою [7, с. 140-143]. За Я. В. Соколовим, баланс – це модель, за допомогою якої користувачі у визначений момент часу отримують уявлення про фінансовий стан підприємства [7, с. 401].

За даними бухгалтерського балансу можна отримати важливі фінансово-аналітичні характеристики підприємства, а саме: оцінку ліквідності підприємства, оцінку фінансової залежності від зовнішніх джерел та ефективності використання активів підприємства.

Оцінка ліквідності активів підприємства в загальних рисах здійснюється шляхом розрахунку показників, де в чисельнику наводять дані активів за ступенем їх ліквідності (кошти та їх еквіваленти, оборотні активи, необоротні активи), а у знаменнику — дані про поточні зобов'язання підприємства.

Оцінка фінансової стійкості (залежності) підприємства здійснюється шляхом зіставлення основних розділів пасиву балансу: власного капіталу і залучених коштів (довгострокових і поточних), тобто знаходження співвідношення між джерелами власних і залучених засобів. Допоміжним є показник частки власного капіталу в активах підприємства.

Крім цих характеристик бухгалтерський баланс дає змогу розрахувати вартість власних оборотних активів, що необхідно для здійснення контролю їх використання, та показник ефективності використання активів, що дає оцінку результатам господарської діяльності підприємства.

Бухгалтерський баланс є формою № 1 фінансової звітності, зміст, форма та загальні вимоги до якої регламентовані Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Відповідно до якого наведено визначення балансу як форми фінансової звітності, а саме: «Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал» [8].

У світовій теорії та практиці бухгалтерського обліку баланс іноді називають балансовою формою звітності, або звітом про фінансову позицію компанії на визначений момент часу. Загальні підходи до побудови балансу та змісту його статей розкриває МСБО 1 «Подання фінансових звітів», а також МСФЗ 1 «Перше застосування МСФЗ».

Форма балансу не має розходжень по галузях і формах власності. Він побудований відповідно до класифікації господарських засобів, тобто складається з двох рівновеликих частин: в одній відображаються засоби за їх складом (основні засоби, виробничі запаси, готова продукція, розрахункові рахунки тощо), а в другій – за джерелами формування (статутний капітал, позики банку тощо).

При побудові бухгалтерського балансу потрібно дотримуватися наступних принципів, які наведено у табл. 1.

За зовнішнім виглядом баланс – це таблиця двосторонньої форми. Ліва частина таблиці балансу призначена для відображення господарських засобів за видами і розміщенням. Вона має умовну назву «Актив», тому об'єкти, подані в ній, також скорочено називають активами.

Права частина таблиці балансу відображає господарські засоби за джерелами їх формування та цільовим призначенням і носить умовну назву

«Пасив». Відповідно до цього об'єкти, що відображені у пасиві балансу, зазвичай зуть пасивами підприємства (джерелами та зобов'язаннями) [9, с. 158].

Табл. 1

Принципи побудови бухгалтерського балансу

Принципи	Їх значення
Подвійність	Рівність активу і пасиву
Грошовий вимірник	Показники наводяться в єдиному грошовому вимірнику, що узагальнює об'єкти бухгалтерського спостереження в єдину інформаційну модель
Автономність підприємства	Бухгалтерський баланс відноситься до підприємства, а не до осіб пов'язаних з ним (власників, кредиторів, дебіторів), тобто в активі обліковується майно, що належить підприємству на правах власності або знаходиться під його повним контролем
Безперервність	Припущення, що підприємство працює і буде працювати в доступному майбутньому
Історична собівартість	Активи, як правило, відображаються в балансі на момент їх придбання за сумою грошових коштів чи їх еквівалентів (первісна вартість), а не за ринковими цінами
Обачність	При оцінці наведеної у звітах інформації слід уникати завищення активів або заниження зобов'язань підприємства, тобто зобов'язання потрібно відображати в балансі відразу ж після отримання відомостей про ймовірність виникнення, а активи – лише тоді, коли вони реально отримані

Найважливішою особливістю бухгалтерського балансу є рівність підсумків активу і пасиву, оскільки і в активі, і в пасиві відображаються те саме – господарські засоби організації, але з різних сторін: в активі показується склад засобів, а в пасиві – джерела, за рахунок яких вони сформовані. Відсутність рівності підсумків активу і пасиву балансу свідчить про наявність помилок, допущених при його складанні. Загальна сума активу й пасиву називається «валютою» балансу.

Характерною особливістю побудови балансу в різних країнах світу є порядок розташування у ньому активів, зобов'язань та капіталу підприємства. При цьому в міжнародній практиці використовуються такі форми подання балансу: двостороння або горизонтальна і одностороння або вертикальна.

При двосторонній (горизонтальній) формі баланс побудований у формі таблиці, в якій активи розміщуються ліворуч, а зобов'язання і капітал - праворуч. Таку форму балансу використовують підприємства Німеччини, США, Бельгії, Італії, Португалії, Франції тощо. Для України така побудова практична і традиційна. В Англії, США, Японії використовують вертикальну форму побудови бухгалтерського балансу: спочатку показують склад активу, а потім — пасиву.

Основним елементом балансу є стаття. Стаття - це згруповані за ознакою економічної однорідності об'єкти обліку. Для спрощення техніки складання балансу і зручності користування кожен його рядок має свій порядковий номер, по кожній статті вказується код синтетичного рахунка, використовуваного для її заповнення, тобто кожна група об'єктів має своє суворо визначене місце у балансі [9, с. 159].

Усі статті балансу, у свою чергу, згруповані у розділи за тією ж ознакою, що і статті – за економічною однорідністю. Розділів у активі балансу три, а у пасиві – чотири.

Необхідно відзначити, що статті українського балансу розташовані у визначеній послідовності. Принцип побудови статей активу балансу по ліквідності полягає в тому, що всі статті ранжуються, починаючи від найменш

ліквідних (Основні засоби), до більш ліквідного (Запаси), і закінчуючи абсолютно ліквідною статтею (Кошти). Статті ж пасиву балансу групуються за ступенем терміновості повернення, і розташовуються по зростаючій терміновості.

Слід відзначити повну тотожність інформації П(С)БО і МСФЗ щодо визначення елементів балансу. Національні й міжнародні стандарти визнають елементами балансу активи, зобов'язання та власний капітал підприємства (капітал власників), а основним правилом побудови балансу – рівність активів сумі власного капіталу та зобов'язань. Але підходи щодо розкриття інформації у вітчизняних балансах дещо відрізняються від норм міжнародних стандартів. Форма вітчизняного балансу затверджена законодавчо, а МСБО 1 не встановлює обов'язкової для застосування форми Звіту про фінансовий стан. Стандарт лише визначає мінімальний перелік статей, які мають бути наведені у Звіті про фінансовий стан: основні засоби; інвестиційна нерухомість; нематеріальні активи; фінансові активи; інвестиції, що враховуються за методом участі в капіталі; біологічні активи; запаси; торговельна та інша дебіторська заборгованість; грошові кошти та їх еквіваленти; загальна вартість активів, що утримуються для продажу, та активів, які входять до складу груп вибуття, класифікованих як утримувані для продажу; торговельна та інша кредиторська заборгованість; забезпечення; фінансові зобов'язання; зобов'язання та активи з поточного податку на прибуток; відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи; зобов'язання, які входять до складу груп вибуття, класифікованих як утримувані для продажу; неконтрольована частка у складі власного капіталу; випущений капітал та резерви, що належать власникам.

Статті активів та зобов'язань у Звіті про фінансовий стан не можуть згортатися, якщо тільки цього не вимагає певний МСФЗ. Не вважається згортанням активів та зобов'язань відображення у Звіті про фінансовий стан:

- дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів (тобто за чистою вартістю реалізації);

- основних засобів за вирахуванням накопиченого зносу (тобто за залишковою вартістю).

МСБО (IAS) 1 передбачає два основні підходи до класифікації активів і зобов'язань при їх відображенні в балансі. Перший підхід передбачає подання активів і зобов'язань з їх поділом на поточні та непоточні. Другий підхід передбачає класифікацію активів і зобов'язань та їх подання в балансі у порядку їх ліквідності, якщо така класифікація дозволяє надати користувачам звітності таку інформацію, яка є надійною і більш доказовою.

При використанні альтернативного варіанту подання Звіту про фінансовий стан — у порядку зміни ліквідності статей: активи наводяться починаючи з коштів, а зобов'язання — із короткострокової заборгованості.

МСБО 1 зазначає, що такий варіант подання є більш природним та доречним для фінансових інститутів.

Підприємство має наводити подальше розшифрування статей Звіту про фінансовий стан або в самому Звіті, або у примітках. Таке розшифрування впливає з сутності діяльності підприємства, її деталізація залежить від вимог конкретного стандарту. Прикладами розшифрувань (які наводить МСБО 1) можуть бути:

- 1) розкриття вартості основних засобів за окремими класами (групами) основних засобів;
- 2) розбивка суми дебіторської заборгованості в розрізі таких складових:
 - дебіторська заборгованість покупців, замовників;
 - дебіторська заборгованість пов'язаних осіб;
 - надані аванси;
 - інша дебіторська заборгованість;
- 3) розкриття вартості запасів в розрізі товарів, сировини та матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції;
- 4) розподіл забезпечень на забезпечення виплат працівникам та інші;
- 5) розшифрування власного капіталу та резервів у розрізі таких класів:

- сплачений капітал;
- емісійний дохід;
- резерви.

Такі вимоги до розкриття інформації мають місце і в українському форматі звітності: основні засоби за групами наводяться у Примітках до річної фінансової звітності (форма №5), а розшифрування запасів, дебіторської заборгованості — у самому Балансі.

МСБО 1 вимагає від підприємства розкриття порівняльної інформації за попередній період щодо всіх сум, наведених за звітний період. Розкриваючи порівняльну інформацію, підприємство подає, як мінімум, два звіти про фінансовий стан (на кінець звітного та попереднього періодів). Однак достатньо поширеною є практика, коли компанії не обмежуються лише інформацією за попередній рік, а наводять дані за три-чотири роки. Це дає змогу краще зрозуміти основні тенденції у діяльності підприємства.

Безумовно, йдеться про дві колонки з даними за відповідні періоди в самому Звіті.

Також є випадки, коли підприємство подає, як мінімум, три звіти про фінансовий стан:

- ретроспективне застосування облікової політики;
- перерахунок статей звітності;
- перекласифікація статей звітності.

Методика формування активу балансу (звіту про фінансовий стан)

Згідно НП(С)БО 1, активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому [8]. Вони можуть мати матеріальну форму (будівлі, споруди, обладнання, грошові кошти, товарно-матеріальні запаси тощо), а також бути нематеріальними (юридичні права, товарні знаки тощо).

Отже, актив визнається в балансі, якщо його можна достовірно оцінити та є ймовірність отримати в майбутньому економічні вигоди від його використання.

Активи не визнаються в балансі, якщо були здійснені витрати, покотрим надходження майбутніх економічних вигод на підприємство вважається малоімовірним.

В активі балансу підприємства згідно з П(С)БО 1 розкривається інформація про необоротні активи (сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, до них належать засоби тривалістю використання більше одного року або операційного циклу, якщо він довший за рік), оборотні активи (гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу) та необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. Отож в Україні статті активу балансу розташовані у порядку зростаючої ліквідності. Для країн британо-американської облікової моделі (зокрема США) характерна протилежна послідовність розміщення статей балансу, а саме: у активів - в порядку зниження їх ліквідності, тобто спочатку записуються грошові кошти, а останніми - нематеріальні активи.

У розділі □ активу балансу «Необоротні активи» розташовані такі статті:

- нематеріальні активи - активи, що не мають матеріальної форми, але мають значну вартість: права користування землею та іншими природними ресурсами; патенти, ліцензії, товарні знаки і т.д. У цій статті наводиться окремо первісна та залишкова вартість нематеріальних активів, а також нарахована у встановленому порядку сума зносу. Залишкова вартість визначається як різниця між первісною вартістю і сумою зносу, яка наводиться у дужках;

- незавершені капітальні інвестиції відображається вартість капітальних інвестицій у будівництво, створення, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів (включаючи необоротні матеріальні активи, призначені для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством, а також авансові платежі для фінансування [10, с. 167]. Згідно з МСФЗ незавершене будівництво, як капітальні інвестиції, має враховуватись у складі відповідних активів (наприклад, основних засобів або нематеріальних активів);

- основні засоби відображається вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів згідно з відповідними Положеннями (стандартами). У цій статті також наводиться вартість інших необоротних матеріальних активів. Надходження основних засобів на баланс підприємства обліковуються за первісною вартістю, а їх вибуття після певного періоду експлуатації відображається у балансі за залишковою вартістю (первісна вартість за вирахуванням зносу);

- інвестиційна нерухомість відображається справедлива вартість об'єктів, віднесених до інвестиційної нерухомості, яку сформовано відповідно до П(С)БО 32. Якщо інвестиційна нерухомість враховується за первісною вартістю з урахуванням норм П(С)БО 32, то у цій статті

зазначається її залишкова вартість, а у додаткових статтях 1016 і 1017 окремо наводяться її первісна вартість і сума зносу (у дужках);

- довгострокові біологічні активи відображається залишкова або справедлива вартість біологічних активів, здатних давати сільськогосподарську продукцію протягом періоду, що перевищує 12 місяців;

- довгострокові фінансові інвестиції відображаються фінансові інвестиції на період понад один рік, а також всі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент. Цю статтю поділено на дві підстатті: фінансові інвестиції, що враховуються за методом участі у капіталі інших підприємств (рядок з кодом 1030) та інші фінансові інвестиції (рядок з кодом 1035). Для оцінки фінансових інвестицій на дату балансу є три методи: оцінка за справедливою вартістю; оцінка за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій; оцінка за методом участі в капіталі;

- довгострокова дебіторська заборгованість відображається заборгованість фізичних і юридичних осіб, яка не виникає під час нормального операційного циклу і яку буде погашено після закінчення дванадцяти місяців з дати балансу;

- відстрочені податкові активи відображається сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних періодах внаслідок тимчасової різниці між обліковою та податковою базою оцінки. Сума відстроченого податкового активу на дату балансу зменшується за умови недостатності податкового прибутку для списання цього активу. У разі очікування податкового прибутку, достатнього для списання відстроченого податкового активу, сума його попереднього зменшення, але не більша, ніж сума очікуваного податкового прибутку, відображається способом сторно;

- інші необоротні активи наводиться вартість необоротних активів, які не можуть бути включені до інших статей розділу "Необоротні активи".

У □□ розділі активу балансу «Оборотні активи» наведені такі статті:

- запаси - загальна вартість активів, які утримуються для подальшого продажу в умовах звичайної господарської діяльності;

перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу готової продукції; утримуються для внутрішнього споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також з метою управління підприємством, для збуту продукції та інших операцій звичайної діяльності [11]. Якщо раніше в балансі окремо наводилася вартість виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів, то тепер такої докладності вже немає, і в балансі наводиться вартість всіх запасів в одному рядку (код 1100) загальною сумою. Тільки в тому випадку, якщо докладна інформація про вартість перелічених вище видів запасів є суттєвою, відповідні додаткові статті (коди 1101 - 1104) має бути відображено в балансі. При цьому до підсумку балансу додаткові статті не включаються;

- поточні біологічні активи – це активи, які здатні давати сільськогосподарську продукцію та приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі. В балансі вони відображаються за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати або за первісною вартістю, якщо справедливу вартість визначити неможливо;

- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги
- заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи чи послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселем, якщо така інформація наводиться в окремій статті), вже скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто, чиста реалізаційна вартість). Якщо тривалість нормального операційного циклу підприємства становить понад дванадцять місяців і при цьому у підприємства є дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги, яка виникає під час нормального операційного циклу і яку буде погашено після закінчення дванадцяти місяців з дати балансу, вона відображається у цій статті.

- дебіторська заборгованість за розрахунками (рядок 1130) :

- а) за виданими авансами показується сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів;

б) з бюджетом - це дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету (вираховується рядок 1136, а саме – у тому числі з податку на прибуток);

в) з нарахованих доходів показується сума нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо, що підлягають надходженню;

г) із внутрішніх розрахунків показується заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість із внутрішньовідомчих розрахунків.

- інша поточна дебіторська заборгованість - це дебіторська заборгованість, яка належить до оборотних активів, але не може бути віднесена до попередніх статей дебіторської заборгованості;

- поточні фінансові інвестиції - це короткострокові (на термін не більше одного року) вкладення підприємства які можуть бути реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентом грошових коштів). На суму неамортизованого дисконту зменшується стаття «Поточні фінансові інвестиції», а залишки сум неамортизованої премії за фінансовими активами збільшують суму даної статті. До поточних фінансових інвестицій, врахованих за справедливою вартістю, включаються суми переоцінки;

- гроші та їх еквіваленти включається готівка у касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть вільно використовуватися для поточних операцій, а також грошові кошти у дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей. У цій статті наводяться кошти у національній та іноземній валюті, тобто більше не потрібно окремо відображати такі кошти у різних валютах: національній та іноземній. Кошти, які не можна використовувати для операцій протягом одного року починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок існуючих обмежень, вилучаються зі складу оборотних активів і відображаються як необоротні активи. Це можуть бути довгострокові депозити, а також кошти, на які накладено арешт чи інші обмеження. Незважаючи на те, що це є кошти, вони мають відображатися відповідно до

їх низької ліквідності у I розділі балансу у статті «Інші необоротні активи». До підсумку балансу включається загальна сума всіх коштів і їх еквівалентів, а інформація у додаткових статтях до підсумку балансу не включається;

- витрати майбутніх періодів - це фактично проведені витрати (на наукові дослідження, реорганізацію, розвиток та інше), які принесуть економічні переваги в майбутньому. Як витрати вони відображаються в період визначення економічних переваг;

- інші оборотні активи - відображаються суми оборотних активів, які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу «Оборотні активи».

□□□ розділ активу балансу (останній) має назву «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття», де відображаються активи, придбані виключно для перепродажу. Необоротні активи, група вибуття, які визнані утримуваними для продажу, припиняють визнаватися у складі необоротних активів.

Необоротні активи та група вибуття, утримувані для продажу, відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності на дату балансу за найменшою з двох величин - балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації. Придбані активи, які визнаються необоротними активами, утримуваними для продажу, зараховуються на баланс за вартістю придбання [12].

Отже, баланс побудовано за принципом «Баланс-нетто»: основні засоби і нематеріальні активи включаються до підсумку балансу за залишковою вартістю; дебіторська заборгованість за товари і послуги - за вирахуванням резерву сумнівних боргів; виробничі запаси - за вирахуванням нестачі, уцінок, одержаних при їх придбанні знижок. Залишки за контрактивними рахунками в активах включаються до розрахунку зі знаком «мінус». Загальним для статей активів першого розділу є те, що вони не змінюють свою економічну і фізичну форму протягом декількох років і вимагають тривалих джерел покриття, якими є власні засоби і довгострокові кредити і

позики, що у сумі складають перманентний капітал. Оцінка та подальше розкриття окремих статей балансу в Примітках до фінансової звітності здійснюється згідно з відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Методика формування пасиву балансу (звіту про фінансовий стан)

У пасиві балансу розкривається інформація щодо капіталу підприємства та його зобов'язань. Зобов'язання (заборгованість підприємства, що виникла внаслідок попередніх подій і підлягає погашенню у визначений термін) визнається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення ресурсів, що втілюють економічні вигоди, внаслідок його погашення.

За елементом балансу підприємства «Власний капітал» розкривається інформація щодо частини в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань, а саме щодо сум статутного капіталу (zareєстрованого), капіталу у дооцінках, додаткового вкладеного капіталу, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку (непокритого збитку), неоплаченого капіталу, вилученого капіталу [13, с. 113].

За елементом балансу «Зобов'язання» згідно з П(С)БО 2 розкривається інформація щодо забезпечення витрат і платежів (забезпечення виплат персоналу, інші забезпечення, цільове фінансування), довгострокових зобов'язань (довгострокові кредити банків, інші довгострокові зобов'язання, відстрочені податкові зобов'язання, інші довгострокові зобов'язання), поточних зобов'язань (короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, векселі видані, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, поточні зобов'язання за розрахунками, інші поточні зобов'язання та доходів майбутніх періодів) [13, с.113].

Залишки за контрпасивними рахунками, зокрема за рахунками неоплаченого капіталу та вилученого капіталу внаслідок викупу в акціонерів власних акцій, включаються до розрахунку з протилежним знаком, в дужках у балансі і зменшують загальну суму власного капіталу підприємства.

Інформація щодо зобов'язань в балансі в Україні розкривається у порядку черговості їх погашення, а в США, Англії зобов'язання відображаються в порядку зростання термінів їх погашення, тобто першими

показуються короткострокові, а потім довгострокові зобов'язання. Короткострокові зобов'язання - це зобов'язання, які повинні бути виконані протягом року або звичайного операційного циклу компанії в залежності від того, який період довше. Довгострокові зобов'язання - це зобов'язання, які повинні бути виконані в період більше одного року або операційного циклу після дати звіту.

У балансі існує 4 розділи пасиву, □ розділ має назву «Власний капітал» і вміщує в собі такі статті:

- зареєстрований пайовий капітал, в якому наводиться зафіксована у засновницьких документах сума статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал у сумі, що формується відповідно до законодавства. Зауважимо, що статутний капітал стає зареєстрованим після реєстрації статуту в органах виконавчої влади;

- капітал у дооцінках наводять суму дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів (кредитове сальдо рахунку 41);

- додатковий капітал призначено для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їх номінальну вартість, а також про вартість необоротних активів, безоплатно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу (кредитове сальдо рахунку 42)

- резервний капітал наводиться сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства (кредитове сальдо рахунку 43 розміщене у рядку балансу пасиву 1415);

- нерозподілений прибуток (непокритий збиток) відображається або сума прибутку, яка реінвестована у підприємство, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу;

- неоплачений капітал відображається сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Ця сума

наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу;

- вилучений капітал відображається фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу.

У □□ розділі пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» наведені такі статті:

- відстрочені податкові зобов'язання - сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах з тимчасових податкових різниць, що підлягають оподаткуванню [14];

- довгострокові кредити банків показується сума заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням. Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання;

- інші довгострокові зобов'язання відображає довгострокову заборгованість підприємства, що не включена до інших статей, у яких розкривається інформація про довгострокові зобов'язання, зокрема зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки;

- довгострокові забезпечення відображаються нараховані у звітному періоді майбутні витрати і платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), розмір яких на дату складання балансу може бути визначено не достовірно, а тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок. У разі якщо суму довгострокових виплат персоналу може бути визнано суттєвою, наводиться додаткова стаття "Довгострокові забезпечення витрат персоналу". До підсумку балансу включається загальна сума довгострокових резервів без урахування додаткової статті;

- цільове фінансування наводиться залишок коштів цільового фінансування та цільових надходжень, які отримані з бюджету та з інших джерел (у т.ч. кошти, вивільнені від оподаткування у зв'язку з наданням пільг із податку на прибуток підприємств). Якщо наведена додаткова стаття «Благодійна допомога», то вона має бути включена у наведену статтю, тобто рядок 1525 повинен бути більшим або дорівнювати рядку 1526;

- страхові резерви наводять суму резерву незароблених премій, резерву збитків або резерву належних виплат, резерву довгострокових зобов'язань та інших страхових резервів (додаткова стаття);

- інвестиційні контракти наводять суму за контрактами, які створюють фінансові активи чи фінансові зобов'язання та мають юридичну форму договору страхування, але які не передбачають передання страховику значного страхового ризику, отже, не відповідають визначенню страхового контракту Сума за інвестиційними контрактами включається до підсумку балансу (додаткова стаття);

- призовий фонд - залишок сформованого призового фонду, що підлягає виплаті переможцям лотереї відповідно до оприлюднених умов її випуску та проведення. Сума призового фонду включається до підсумку балансу (додаткова стаття);

- резерв на виплату джек-поту наводять залишок сформованого резерву на виплату джек-поту, не забезпеченого сплатою участі в лотереї (додаткова стаття).

□□□ розділ пасиву балансу має назву «Поточні зобов'язання і забезпечення», який включає статті:

- короткострокові кредити банків відображається сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками;

- векселі видані сума заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок (робіт, послуг) постачальників, підрядників та інших кредиторів. Сума зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу (додаткова стаття);

- поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями відображається сума довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу. На увагу заслуговує той факт, що тут однозначно встановлено критерій класифікації заборгованості на поточну і довгострокову: це дванадцятимісячний строк погашення заборгованості (або її частини, яка підлягає погашенню у цей строк);

- поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги відображається сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями, якщо вона наводиться в окремій статті). Для цієї статті прямо не встановлено такого критерію, як строк погашення протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Отже, підприємство, що складає фінзвітність за національними стандартами, може відобразити всю кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги як поточну, якщо вона підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, у складі поточної заборгованості, а таку заборгованість, що буде погашена пізніше - у складі довгострокової;

- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом відображається заборгованість підприємства за всіма платежами до бюджету (включаючи податки, щодо яких підприємство є податковим агентом). В цій статті окремо виділяється поточна кредиторська заборгованість з податку на прибуток, але до підсумку балансу вона не включається;

- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування відображається сума заборгованості за відрахуваннями на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхування майна підприємства й індивідуальне страхування його працівників (сальдо кредита рахунку 65);

- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці наводять заборгованість підприємства з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату (тобто включається заробітна плата до виплати вже з вирахуванням податку з доходу фізичних осіб і військового збору);

- поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами – це сума авансів, одержаних від інших осіб. Сума зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу (додаткова стаття);

- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками - заборгованість підприємства його учасникам (засновникам), пов'язана з розподілом прибутку (дивіденди тощо) і капіталу. Інформація щодо зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу (додаткова стаття);

- поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків рядок призначений для відображення заборгованості підприємства пов'язаним сторонам і кредиторської заборгованості з внутрішніх розрахунків, зокрема між учасниками групи тощо (включається кредитове сальдо рахунків 682, 683 та 63 (у частині зобов'язань перед пов'язаними особами), додаткова стаття);

- поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю. У цій статті страховики відображають суму кредиторської заборгованості за страховими виплатами, страховими преміями, отриманими авансами, суму кредиторської заборгованості перед страховими агентами, брокерами та посередниками й премій до сплати перестраховикам, іншу кредиторську заборгованість за страховою діяльністю. Сума зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу (додаткова стаття);

- поточні забезпечення наводиться сума забезпечень, які планується використовувати протягом дванадцяти місяців з дати балансу, для покриття витрат, щодо яких відповідне забезпечення було створене;

- доходи майбутніх періодів наводять доходи, отримані протягом поточного чи попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів (кредитове сальдо рахунку 69);

- інші поточні зобов'язання - суми зобов'язань, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включеними в інші статті, наведені в розділі III.

У IV розділі пасиву балансу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» відображаються зобов'язання, що пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами активів, що належить до вибуття в результаті операції продажу. У балансі дані зобов'язання визначаються за найменшою з двох величин – балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації.

Характерним для I^а і I^б розділів є те, що тут відбиваються зовнішні джерела. Вони не належать підприємству, але протягом визначеного часу використовуються у господарській діяльності.

ВИСНОВОК

Отож універсальною формою звітності, яка показує здобутки підприємства за певний проміжок часу, є бухгалтерський баланс. Дана інформація є необхідною для прийняття управлінських рішень та для визначення платоспроможності, фінансової стійкості підприємства. Для балансу, як і для решти форм фінзвітності, застосовуються два критерії визнання статей, за якими їх відображають у балансі: це суттєвість інформації і достовірність її оцінки. Критерії суттєвості інформації кожне підприємство визначає самостійно. Основною вимогою балансу є рівність активу і пасиву, оскільки актив – це господарські засоби, а пасив – джерела формування господарських засобів (їх валюти мають бути однакові).

Зародження балансу як облікової категорії відбулося з виходом праці Л. Пачолі, який обґрунтував метод подвійного запису, завдяки якому у балансі сума дебетових сальдо дорівнює сумі кредитових сальдо. Відомий російський вчений Г. Бахчисарайцев довів, що розуміти бухгалтерію слід тільки через баланс. Тому баланс в його історичній формі слід приймати в якості аксіоми і побудувати на тій основі всі теоретичні положення. Отже, як показує історія, баланс ще із стародавніх часів виконував інформативну функцію і був основою для прийняття тих чи інших управлінських рішень місцевого чи загального значення.

З огляду на глобалізацію економічної та фінансової сфер важливе значення має процес стандартизації фінансового обліку і звітності з метою полегшення встановлення міжнародних зв'язків. Сучасна форма бухгалтерського балансу вітчизняних підприємств ще не повністю відповідає вимогам міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Тому в подальшому потрібне удосконалення бухгалтерського балансу, яке має орієнтуватись на міжнародні стандарти для забезпечення вищого рівня інформаційної місткості балансу.

Статті активу і пасиву балансу згруповано у відповідні розділи з таким розрахунком, щоб найбільш чітко виступав взаємозв'язок між активами

підприємства і джерелами їх формування. Аналізуючи ці показники, користувачі одержують інформацію про величину власного капіталу підприємства, його фінансову стійкість і приймають відповідні ділові рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 496 с.
2. Максимова В. Ф. Бухгалтерський облік: Підручник – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 670с.
3. Соколов Я.В., Соколов В.Я. История бухгалтерского учета: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
4. Чижевська Л.В. Бухгалтерський баланс: теорія і практика: автореф. дис. – К.: Нац. аграр. ун-т, 1999. – 18 с.
5. Верига Ю.А. Історичний аспект розвитку балансу та використання його в аудиті / Ю.А. Верига // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – № 3. – 152–154 с.
6. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
7. Соколов Я. В. Теория бухгалтерского учета. – М.: Аудит: ЮНИТИ, 2004. – 638 с.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
9. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посібник /В.Г. Швець. – К. : Знання–Прес, 2003. – 444 с.
10. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Микитюк Н.Я. та ін. Фінансовий облік. Підручник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2011. – 544 с.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03>

13. Компас бухгалтера: план рахунків і П(С)БО: методичний посібник серії «Бібліотека «Баланс». – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2010. – 288 с.

14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток». [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>